

Kronik af

Dataetisk Råd: Politiets adgang til dna-databaser er et markant indgreb i vores ret til selvbestemmelse

Et nyt lovforslag giver politiet adgang til kommercielle slægtsdatabaser uden samtykke fra de berørte. Det kan styrke opklaringen af alvorlig kriminalitet – men risikerer at underminere privatliv, selvbestemmelse og retssikkerhed for tusindvis af ikke-kriminelle borgere, skriver Johan Busse.

Hvad betyder det for vores retssikkerhed, når en fjern slægtning vælger om at dele sin dna kan føre til, at politiet banker på vores dør? Og hvor mange uskyldige vil blive inddraget, før den rette gerningsmand identificeres?, spørger Johan Busse. Foto: Emil Nicolai Helms/Ritzau Scanpix

Johan Busse Formand, Dataetisk Råd, borgerrådgiver, Københavns Kommune

Dette indlæg er alene udtryk for skribentens egen holdning. Alle indlæg hos Altinget skal overholde de presseetiske regler.

Hvordan ville du have det, hvis dit dna en dag blev brugt til at opklare en forbrydelse – uden dit samtykke?

Forestil dig, at en fjern slægtning melder sig til en slægtsforskningsdatabase, og pludselig bliver du, dine børn og endda dine børnebørn en brik i politiets efterforskning.

Dette bliver en realitet, hvis [Justitsministeriets nye lovforslag](#) godkendes i sin nuværende form.

Lovforslaget rejser derfor et fundamentalt spørgsmål: Hvor langt bør vi som samfund gå for at opklare alvorlig kriminalitet som drab, voldtægt og terror, og hvad er prisen for vores privatliv?

Fra talerstolen i Folketinget var justitsminister Peter Hummelgaard (S) entydig i sit svar på spørgsmålet, da lovforslaget for nylig blev behandlet første gang:

”Der er i lovforslaget ikke lagt op til, at politiet kun kan anvende databaser, hvor brugerne har givet samtykke til, at deres data anvendes til eksempelvis efterforskning. Og det er, fordi det er regeringens holdning, at hensynet til at opklare nogle af de mest alvorlige forbrydelser går forud for privatlivets fred.”

I Dataetisk Råd er vi ikke blinde for de potentielle fordele ved lovforslaget, som står til at styrke politiets efterforskning og dermed sikre retfærdigheden i samfundet.

Men i sin nuværende form er konsekvenserne af lovforslaget, gevinster såvel som risici, ikke afdækket fyldestgørende.

De fleste danskere har hørt om internationale sager, hvor årtier gamle forbrydelser er blevet opklaret gennem genetisk slægtsforskning. I Sverige fandt man for nylig gerningsmanden til et 16 år gammelt dobbeltdrab ved hjælp af metoden.

“

De færreste deler deres dna for at indgå i en virtuel efterretningsindsats.

Johan Busse

Formand, Dataetisk Råd

Kort fortalt finder politiet en fjern slægtning til en formodet gerningsmand i en kommerciel dna-database og arbejder sig derfra baglæns gennem slægtstræet.

Det er i de konkrete tilfælde et gennembrud i opklaringsarbejdet, når de finder et match, men denne form for efterforskning rejser samtidig fundamentale spørgsmål om vores ret til selvbestemmelse over egne data, retten til privatliv og retssikkerhed.

Når personer afgiver en dna-prøve til en slægtsforskningsdatabase, gør de det typisk for at lære mere om deres forfædre eller for at finde ukendte slægtninge. De færreste deler deres dna for at indgå i en virtuel efterretningsindsats.

Men det er præcis, hvad lovforslaget vil muliggøre – uden individets udtrykkelige samtykke.

I Dataetisk Råd har vi afgivet et [høringssvar](#), hvori vi fremhæver, at lovforslaget vil medføre et betydeligt indgreb i borgernes selvbestemmelse.

Når du deler din dna, deler du ikke kun information om dig selv, men også om dine slægtninge.

Lovforslaget betyder derfor, at hvis én person registrerer sig i en slægtsforskningsdatabase, kan man også identificere deres slægtninge – for ikke at tale om fremtidige generationer af børn, der de facto bliver en del af databasen fra det øjeblik, de undfanges.

Mange nulevende såvel som kommende individer får altså aldrig muligheden for at give samtykke til, at deres dna bliver en del af en efterforskning.

Det er et markant indgreb i borgernes ret til selvbestemmelse og privatliv og en af de centrale dataetiske udfordringer, som ikke belyses tilstrækkeligt i lovforslaget.

Det er i den sammenhæng bemærkelsesværdigt, at dansk ret i andre sammenhænge beskytter familierelationer gennem vidnefritagelsesregler.

“

Det er et markant indgreb i borgernes ret til selvbestemmelse og privatliv.

Johan Busse

Formand, Dataetisk Råd

En person kan nægte at vidne mod nære familiemedlemmer i retten, men kan ikke forhindre, at deres frivilligt afgivne dna bruges til at lede politiet frem til samme familiemedlem. Det er en diskrepans, der i Dataetisk Råds øjne fortjener langt mere opmærksomhed.

Et andet centralt punkt er metodens iboende usikkerhed.

Når politiet får et match i en slægtsforskningsdatabase, skal de konstruere et stamtræ og arbejde sig frem til potentielle mistænkte.

Denne proces involverer uundgåeligt mange uskyldige personer, som pludselig kan blive inddraget i efterforskningen af alvorlig kriminalitet.

Hvad betyder det for vores retssikkerhed, når en fjern slægtning valg om at dele sin dna kan føre til, at politiet banker på vores dør? Og hvor mange uskyldige vil blive inddraget, før den rette gerningsmand identificeres? Lovforslaget mangler konkrete estimater og risikovurderinger på dette område.

Dna er ikke bare endnu et datasæt. Det er en personlig biometrisk kode, der indeholder information, vi endnu ikke fuldt ud forstår.

For blot 20 år siden blev det første menneskelige genom kortlagt, og siden da er vores forståelse af, hvad der kan udledes fra dna, vokset eksponentielt.

Når vi deler vores genetiske data i dag, deler vi også potentielle anvendelses- og misbrugsmuligheder, som vi ikke kan forudse.

I efterforskningssammenhæng vil politiet og dermed staten dele dna fra den potentielle gerningsmand med kommercielle udenlandske aktører for at søge et match.

Lovforslaget forholder sig ikke til konsekvenserne af, at disse kommercielle databaser opkøbes eller går konkurs – som det her i foråret var tilfældet for en af de tidligste aktører, 23andMe.

Hvad hvis sikkerhedsforanstaltningerne svigter? Og hvad hvis data overføres til lande med lavere databeskyttelsesniveauer?

66

Hvor går grænsen for vores ret til privatliv? Hvor langt må staten gå for at opklare forbrydelser?

Johan Busse

Formand, Dataetisk Råd

Teknologien giver os nye muligheder, men kræver også nye grænser.

Vi skal turde stille de svære spørgsmål: Hvor går grænsen for vores ret til privatliv? Hvor langt må staten gå for at opklare forbrydelser? Og hvordan sikrer vi, at vi ikke ofrer grundlæggende principper om selvbestemmelse og retssikkerhed i jagten på retfærdighed?

Det er nemt at blive fascineret af teknologiens muligheder, men vi må ikke glemme, at der bag hver dna-profil gemmer sig et menneske med rettigheder og værdighed.

I sidste ende handler det om, hvilken slags samfund vi ønsker at leve i.

Et, hvor effektivitet trumfer privatliv? Eller et, hvor vi finder en balanceret vej fremad, der både respekterer individets rettigheder og samfundets behov for sikkerhed og retfærdighed?

I Dataetisk Råd afviser vi ikke blankt lovforslaget, men påpeger, at den nødvendige afvejning mellem kriminalitetsbekæmpelse og borgernes rettigheder ikke er tilstrækkeligt belyst.

Vi anbefaler derfor en mere grundig undersøgelse af både gevinster og risici, før Folketinget tager endelig stilling.

Vi tror på politik

Få daglige nyheder fra Danmarks største politiske redaktion

E-mail

Tilmeld dig

Ja tak, jeg ønsker at modtage nyhedsbreve fra Altinget. I må gerne invitere mig til livearrangementer og sende mig tilbud om netværk, konferencer, nyhedsbreve eller lignende fra Altinget og Altinget-koncernen via e-mail og telefon. Jeg kan til enhver tid trække samtykket tilbage. Mine personoplysninger bliver behandlet i overensstemmelse med vores privatlivspolitik.

Johan Busse

Formand, Dataetisk Råd, borgerrådgiver, Københavns Kommune

NYESTE JOB

HR Chefkonsulent med styr på rekruttering og rådgivning

Hovedstaden 2. juni

ABSALON

Leder til fundraising, forskningsstøtte og forretningsudvikling

Slagelse 1. juni

Mediehuset Altinget søger studentemedhjælper til...

Hovedstaden 23. maj

Uddannelseschef til enheden Efteruddannelse på...

Hovedstaden 20. maj

NYHEDSOVERBLIK